नेपाल सरकार
अर्थ मन्त्रालय
महालेखा नियन्त्रक कार्यालय
Financial Comptroller General Office

पत्र संख्या: २०७५/७६ । ४·६
चलानी नं. १२१

शाखा:- मानवश्रोत विकास, योजना तथा अनुगमन शाखा

मितिः २०७५।०९।०९

विषय: नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामानमा आधारीत एकीकृत वित्तीय विवरण तथा स्थानीय तहको वित्तीय विवरण को लेखा ढाँचा कार्यान्वयन सम्बन्धमा ।

नेपालको संविधान को धारा २४१ (४) बमोजिम नेपाल सरकार, प्रदेश र स्थानीय तहको लागि नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामानमा आधारीत एकीकृत वित्तीय विवरण तथा स्थानीय तहको वित्तीय विवरण को ढाँचा महालेखा परीक्षकको कार्यालयबाट स्वीकृत भएको जानकारी मिति २०७५/०८/१०, च.न. ७१, प.स. २०७५/७६ को पत्रबाट प्राप्त भएको छ । "नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामान" मा आधारित निम्नानुसारको स्वीकृत वित्तीय प्रतिवेदनको ढाँचा कार्यान्वयन गर्नको लागि यसैसाथ संलग्न राखी यो सूचना जारी गरीएको छ:

तपशिल

स्वीकृत भएको लेखा ढाँचा	**महालेखा परीक्षक फारम नम्बर**	**प्रयोग गर्ने निकाय**
एकीकृत वित्तीय विवरण	म.ले.प.फा.न. २१० (क)	संघ र प्रदेशका मन्त्रालय तथा केन्द्रीय निकाय (आर्थिक निकाय) हरुले प्रयोग गर्ने
स्थानीय तहको वित्तीय विवरण	म.ले.प.फा.न. २१० (ख)	सबै स्थानीय तहहरुले प्रयोग गर्ने

बाबुराम सुवेदी
(उप-महालेखा नियन्त्रक)

बोधार्थ:

श्री सूचना प्रविधि शाखा (म. ले. नि .का.) **:** यस सूचनाको पत्र तथा महालेखापरीक्षकको कार्यालयको को च नं ७१, प.स. २०७५/७६, मिति-२०७५/०८/१० को प्राप्त पत्र र एकीकृत वित्तीय विवरण तथा स्थानीय तहको वित्तीय विवरण (Excel Copy समेत) कार्यालयको वेभसाइटमा राखिदिनुहुन।

महालेखापरीक्षकको कार्यालय
Office of the Auditor General
(जनशक्ति विकास तथा अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध निर्देशनालय)

Phone : 4258174
4266034
4255707
A.G. Fax : 977-1-4268309
Fax : 977-1-4262798
Post Box : 13328
बबरमहल, काठमाडौं, नेपाल
Babar Mahal, Kathmandu, Nepal

प.सं. - २०७५/०७६
च.नं. - 69

मिति: २०७५।८।१०

श्री अर्थ मन्त्रालय,
प्रशासन महाशाखा,
सिंहदरबार, काठमाडौं ।

महालेखा नियन्त्रक कार्यालय
दर्ता नं.: 2606
मिति: 8/12

विषय : लेखा ढाँचा स्वीकृति बारे ।

उपर्युक्त सम्बन्धमा तहाँको मिति २०७५/०७/११ च.नं. ९६९ तथा २०७५/०७/१२ च.नं. २०१ को प्राप्त पत्रानुसार स्थानीय तहका लागि नमूना वित्तीय प्रतिवेदन तथा नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामानमा आधारित वितीय प्रतिवेदनको ढाँचा स्वीकृति सम्बन्धमा देहाय अनुसारको संशोधन एवं परिमार्जन सहित म.ले.प.फा.न. दिएर स्वीकृत एवं राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी कार्यान्वयन गर्न निर्देशानुसार अनुरोध छ ।

पेश भएको लेखा ढाँचा	महालेखा परीक्षक फारम नम्बर	संशोधन गरी प्रयोग गरिने निकाय
एकिकृत वित्तीय विवरण	म.ले.प.फा.नं. २१० (क)	• संघ र प्रदेशका मन्त्रालय तथा केन्द्रीय निकाय (आर्थिक निकाय) हरुले प्रयोग गर्ने, • फारमको शीर्षस्थान र नोट लगायत सबै ठाँउ रहेको स्थानीय तह शब्द हटाउने, • "महालेखा परीक्षकको सही" को सट्टा "महालेखा परीक्षकको कार्यालय" उल्लेख गरी सबै विवरण परिमार्जन गर्ने, • विवरणको विभिन्न ठाँउमा रहेको लेखाफारम नं. १२०३४ शब्द हटाउने,
स्थानीय तहको वित्तीय विवरण	म.ले.प.फा.नं. २१० (ख)	• सबै स्थानीय तहले वित्तीय विवरण प्रयोग गर्ने

बोधार्थ :
श्री महालेखा नियन्त्रक कार्यालय, अनामनगर ।
(मानव श्रोत विकास, योजना तथा अनुगमन शाखा)

(भावना पौडेल)
लेखापरीक्षण अधिकारी

D:\2075 76\2075-76\Letters\Training Selection Letter - National.docx

म.ले.प. फारम नं: २१० (क)

नेपाल सरकार
अर्थ मन्त्रालय
महालेखा नियन्त्रक कार्यालय
अनामनगर, काठमाडौं

प्रतिवेदक निकायको नाम ....

एकिकृत वित्तीय विवरण

आ. ब. २०.../....

संलग्न वित्तीय विवरणहरू

१. नेपाल सरकारको प्राप्ति र भुक्तानीको एकिकृत बार्षिक प्रतिवेदन
२. प्राप्ति र भुक्तानीको बार्षिक प्रतिवेदन
३. बजेट तुलनात्मक विवरण
४. लेखा नीति तथा टिप्पणीहरू

उद्देश्य

सार्वजनिक क्षेत्र लेखामान अनुरूपको वित्तीय विवरण तयार गरी नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामानले निर्दिष्ट गरेको मानदण्डहरू पालन गर्न यस फारम तयार गरिएको हो।
यस फारममा रहेका सबै फारमहरू NPSASअनुरूपका फारमहरू हुन् यी फारममा तोकिएका सबै विवरणहरू वित्तीय विवरणका अभिन्न अंग हुन्।

म.ले.प. फारम नं: २१० (क)

नेपाल सरकार

संघ/ प्रदेश

मन्त्रालय / बिभाग / कार्यालय

नेपाल सरकारको प्राप्ति र भुक्तानीको एकिकृत बार्षिक प्रतिवेदन

बजेट/गैर बजेट/सरकारी संस्थान

आर्थिक बर्ष ....

ठेगाना, स्थान

रकम रू हजारमा "०००"

क.स./आर्थिक संकेत	बिवरण	टिप्पणी नं	चालु आ.ब.को कारोबार			गत आ.ब. को कारोबार		
			निकाय नियन्त्रित	तेस्रो पक्ष	जम्मा	निकाय नियन्त्रित	तेस्रो पक्ष	जम्मा
१	प्राप्ति		१	२	३ =१+२	४	५	६ =४+५
	राजस्व तथा अनुदान	१						
११०००	कर राजश्व	१.१						
१४०००	गैर कर राजश्व	१.१						
१३०००	अनुदान	१.२						
	अन्य प्राप्ति							
१५०००	बेरूजु रकम प्राप्ति	१.३						
३२१२१	गत बर्षको नगद मौज्दात दाखिला^ (निकासा फिर्ता)							
	लगानी तथा वित्तीय प्राप्ति	२						
३११५६ - ५९	शेयर बिक्रि तथा विनिवेश	२.१						
३२१४७ - ४९	आन्तरिक ऋण लगानी फिर्ता प्राप्ति	२.२						
	वैदेशिक ऋण लगानी फिर्ता प्राप्ति	२.२						
३३१९१ - ९४	आन्तरिक ऋण प्राप्ति	२.४						
३३२४१	वैदेशीक ऋण प्राप्ति	२.५						
	संचित कोषबाट बिनियोजन निकासा*	३						
क)	कूल जम्मा प्राप्ति							
२	भुक्तानी							
२.१	चालु खर्च	४						
२१०००	पारिश्रमिक / सुबिधा खर्च							
२२०००	मालसमान तथा सेवाको उपभोग खर्च							
२४०००	व्याज, सेवा शुल्क तथा बैंक कमिशन							
२५०००	सहायता खर्च							
२६०००	अनुदान खर्च							
२७०००	सामाजिक सुरक्षा खर्च							
२८०००	अन्य							
३१०००	पूँजीगत खर्च	४						
३११००	स्थिर सम्पत्ति प्राप्ति खर्च							
३१११०	भवन तथा संरचना							
३११२०	सवारी साधन तथा मेशीनरी औजार							
३११३० - ४०	अन्य पुँजीगत खर्च							
३११५०	सार्वजनिक निर्माण							
३११७०	पुँजीगत सुधार खर्च							
३१४००	प्राकृतिक सम्पत्ति खर्च	४						
३१४१०	जग्गा प्राप्ति							
३१४४०	अपृष्य सम्पत्ति प्राप्ति खर्च (Intangible)							
३२०००	बित्तिय ब्यवस्था	५						
३२१४१ -४३	आन्तरिक ऋण तथा शेयर लगानी	५.२						
३२२००	बाह्य ऋण तथा शेयर लगानी	५.२						
२.४	संचित कोषमा दाखिला*	१						
ख)	कूल जम्मा भुक्तानी							
ग)	संचित कोषको नगद तथा बैंक मौज्दात (बचत /(कमी)) (ग = क-ख)							
घ)	अन्य कोषहरूको मौज्दात							
****	आकस्मिक कोषको मौज्दात	६						
३३११० - ६०	बाँडफाँड हुन बाँकी राजस्व प्राप्ति (Net)	२.३						
३२०१० - २०	मुद्रा तथा अन्य सुरक्षण	५.१						
****	धरौटी, केन्द्रिय तथा विविध कोषहरूको एकिकृत मौज्दात	६.						
ङ	यस आ.ब.को नगद तथा बैंक मौज्दात (बचत /(कमी)) (ङ = ग+घ)							
३.१ (३२१२०)	गत आ.ब.को नगद तथा बैंक मौज्दात							
३.२	विनिमय दरको समायोजना (नाफा/घाटा)							
च)	आ.ब. अन्तको बाँकी नगद तथा बैंक मौज्दात (च= ङ+३.१+३.२)	७						

प्रमुख लेखा नीति तथा टिप्पणीहरू

टिप्पणीहरू १ देखी १७ सम्म

....

लेखा प्रमुखको सहीः

नामः

पदः

मितिः

....

कार्यालय प्रमुखको सहीः

नामः

पदः

मितिः

....

महालेखापरीक्षकको कार्यालयः

नामः

पदः

मितिः

नोटः संघीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानिय सरकारका लागी मुख्य पृष्ठको प्रस्तुती एकै समान हुनेछ।

* कार्यसंचालन स्तरका कार्यालयको प्रतिवेदनका लागि मात्र प्रयोग हुने

^ (बिनियोजन गरी निकासा, खर्च नभएको मौज्दात फिर्ता)

**यहाँ उल्लेखित कारोबार समाबेश नभएमा यस शीर्षकमा क्रमश थप्न सकिन्छ।

(यो फारम भर्ने तरिका छुटै NPSAS सम्बन्धी सामाग्रीमा विस्तृतरूपमा प्रस्तुत गरिएको छ।)

नेपाल सरकार
संघ/ प्रदेश
मन्त्रालय / बिभाग / कार्यालय
प्राप्ति र भुक्तानीको बार्षिक प्रतिवेदन
बजेट निकाय/गैर बजेट निकाय/सरकारी संस्थान
आर्थिक बर्ष ....
तेगाना, स्थान

म.ले.प. फारम नं: २१० (क)

रकम रू हजारमा "०००"

क्र.स.	बिवरण	टिप्पणी नं	चालु आ.ब.को कारोबार					गत आ.ब. को कारोबार				
			निकाय नियन्त्रित		तेस्रो पक्ष		जम्मा	निकाय नियन्त्रित		तेस्रो पक्ष		जम्मा
			निकाय नियन्त्रित नगद	एकल कोष खाता	सोझै भुक्तानी (बजेट)	गैर बजेट		निकाय नियन्त्रित नगद	एकल कोष खाता	सोझै भुक्तानी (बजेट)	गैर बजेट	
			१	२	३	४	५=१+२+३+४	६	७	८	९	१०=६+७+८+९
	राजस्वको विवरण	१										
११०००	कर राजश्व	१.१										
१४०००	गैर कर राजश्व	१.१										
१३०००	अनुदान	१.२										
१५०००	बेरूजु रकम प्राप्ति	१.३										
	अन्य प्राप्ति											
१५०००	बेरूजु रकम प्राप्ति											
३२१२१	गत बर्षको नगद मौज्दात दाखिला^ (निकासा फिर्ता)	२										
	लगानी तथा वित्तीय प्राप्ति											
३११५६ - ५९	शेयर बिक्रि तथा विनिमेश	२.१										
३२१४७ - ४९	आन्तरिक ऋण लगानी फिर्ता प्राप्ति	२.२										
	वैदेशिक ऋण लगानी फिर्ता प्राप्ति	२.२										
३३१९१ - ९४	आन्तरिक ऋण प्राप्ति	२.४										
	वैदेशीक ऋण प्राप्ति	२.५										
	संचित कोषबाट बिनियोजन निकासा*	३										
क)	कूल जम्मा प्राप्ति											
२	भुक्तानी											
२.१	चालु खर्च	४										
२१०००	पारिश्रमिक / सुबिधा खर्च											
२२०००	मालसामान तथा सेवाको उपभोग खर्च											
२४०००	ब्याज, सेवा शुल्क तथा बैंक कमिशन											
२५०००	सहायता खर्च											
२६०००	अनुदान खर्च											
२७०००	सामाजिक सुरक्षा खर्च											
२८०००	अन्य											
३१०००	पूँजीगत खर्च	४										
३११००	स्थिर सम्पत्ति प्राप्ति खर्च											
३१११०	भवन तथा संरचना											
३११२०	सवारी साधन तथा मेशीनरी औजार											
३११३० - ४०	अन्य पुँजीगत खर्च											
३११५०	सार्वजनिक निर्माण											
३११७०	पुँजीगत सुधार खर्च											
३१४००	प्राकृतिक सम्पत्ति खर्च	४										
३१४१०	जगगा प्राप्ति											
३१४४०	अपृष्य खर्च											
३२०००	बित्तिय ब्यवस्था	५										
३२१४१ -४३	आन्तरिक ऋण तथा शेयर लगानी	५.२										
३२२००	बाह्य ऋण तथा शेयर लगानी	५.२										
२.४	संचित कोषमा दाखिला*	१										
ख)	कूल जम्मा भुक्तानी											
ग)	संचित कोषको नगद तथा बैंक मौज्दात (बचत /(कमी)) (ग = क-ख)											
घ)	अन्य कोषहरूको मौज्दात											
****	आकस्मिक कोषको मौज्दात	६										
३३११० - ६०	बाँडफाँड हुन बाँकी राजस्व प्राप्ति (Net)	२.३										
३२०१० - २०	मुद्रा तथा अन्य सुरक्षण	५.१										
****	धरौटी, केन्द्रिय तथा विविध कोषहरूको एकिकृत मौज्दा	६.										
ङ	यस आ.ब.को नगद तथा बैंक मौज्दात (बचत /(कमी)) (ङ = ग+घ)											
३.१ (३२१२०)	गत आ.ब.को नगद तथा बैंक मौज्दात											
३.२	विनिमय दरको समायोजना (नाफा/घाटा)											
च)	आ.ब. अन्तको बाँकी नगद तथा बैंक मौज्दात (च= ङ+३.१+३.२)	७										

प्रमुख लेखा नीति तथा टिप्पणीहरू

अनुसुचीहरू १ देखी १७ सम्म

....
लेखा प्रमुखको सही:
नाम:
पद:
मिति:

....
कार्यालय प्रमुखको सही:
नाम:
पद:
मिति:

....
महालेखापरीक्षकको कार्यालय:
नाम:
पद:
मिति:

नोटः संघिय सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानिय सरकारका लागी मुख्य पृष्ठका शीर्षकहरू फरक फरक रहन सक्नेछन् तर प्रस्तुती एकै समान हुनेछ ।
* कार्यालयको प्रतिवेदनका लागि मात्र प्रयोग हुने
**यहाँ उल्लेखित कारोबार समाबेश नभएमा यस शीर्षकमा क्रमश थप्न सकिन्छ ।
^ (बिनियोजन गरी निकासा, खर्च नभएको मौज्दात फिर्ता)

नेपाल सरकार

संघ/ प्रदेश

बजेट तुलनात्मक विवरण

आ.व.............

म.ले.प. फारम नं: २१० (क)

शीर्षक विवरण	चालु आ.व. शुरू बजेट	चालु आ.व. अन्तिम कायम बजेट	चालु आ.व. बास्तबिक आम्दानी / खर्च	गत आ.व. शुरू बजेट	गत आ.व. अन्तिम कायम बजेट	गत आ.व. बास्तबिक आम्दानी / खर्च
अ. आयको विवरण (क+ख)						
क. राजस्व						
११००० कर						
१४००० अन्य राजस्व						
ख. अनुदान						
१३१०० बैदेशीक अनुदान (द्विपक्षीय)						
१३२०० बैदेशीक अनुदान (बहुपक्षीय)						
१३३०० आन्तरिक अनुदान						
ग.अन्य प्राप्ति						
१५००० बेरूजु						
३२१२१ गत बर्षको नगद मौज्दात दाखिला^ (निकासा फिर्ता)						
आ. व्ययको विवरण						
क. चालु						
२१००० पारिश्रमिक र सुविधा						
२२००० मालसमान तथा सेवाको उपयोग						
२४००० व्याज सेवा खर्च						
२५००० सहायता						
२६००० अनुदान (२६३०० अन्तरसरकारी हस्तान्तरण बाहेक)						
२७००० समाजिक सुरक्षा						
२८००० अन्य खर्च						
ख. अन्तरसरकारी वित्त हस्तान्तरण						
२६३०० अन्तरसरकारी वित्त हस्तान्तरण						
समानीकरण अनुदान						
शःसर्त अनुदान						
विषेश अनुदान						
सममपुरक अनुदान						
अन्य अनुदान						
ग. पुँजीगत						
३११०० स्थीर सम्पत्ति प्राप्ति खर्च						
३१४०० प्राकृतिक सम्पत्ति (Non produced asset)						
इ. फरक रकम (अ-आ)						
ई. वित्तीय व्यवस्था						
३२१४०,३२२४० खुद ऋण लगानी						
३२१५०, ३२२५० खुद शेयर लगानी						
३३१९० खुद आन्तरिक ऋण						
३२२४० खुद वैदेशीक ऋण						
उ.बचत /(न्युन) (इ-ई)						

नोटः राजस्व र व्ययको अनुमान सँग सम्वन्धित अन्य विवरणहरू आर्थिक संकेत तथा बर्गिकरण र व्याख्या अनुरूपका शीर्षक खुलाई तयार गर्नसकिनेछ ।

*(सरकारको तहमा गरिने एकिकृत प्रतिवेदनमा सेवा तथा कार्यगत (functional) बर्गिकरण अनुसारको विवरण समेत प्रस्तुत गर्नुपर्छ)

नेपाल सरकार

संघ/ प्रदेश

मन्त्रालय / बिभाग / कार्यालय

लेखा नीतिहरु

आर्थिक वर्ष:

१. प्रतिवेदक निकाय

नेपाल सरकारले आर्थिक कार्यविधि ऐन २०५५ तथा नियमावली २०६४ बमोजिम आफ्नो आर्थिक कृयाकलापहरु सञ्चालन गर्दछ। यी कानून नेपालको संविधान २०७२ को भाग १० संघीय आर्थिक कार्य प्रणाली धारा १२५ अनुसार स्वीकृत ऐन हुन्। संविधानको भाग १० मा संघीय सञ्चित कोषको बारेमा उल्लेख छ। संघीय संचित कोष नै नेपाल सरकारको सरकारी कोष हो। संघीय संसदले पारित गरेको आर्थिक विधेयक अनुसार यसमा रकम जम्मा हुने र स्वीकृत बजेट वमोजिम खर्च हुने गर्दछ। यी वित्तीय विवरणले बजेट अन्तर्गतका कार्यक्रमको बारेमा प्रतिवेदन गर्दछन्। संविधानको भाग २२ को धारा २४१ ले नेपाल सरकार लेखाको ढाँचा स्वीकृत गर्न महालेखा परीक्षकलाई अख्तियारी दिएको छ। आर्थिक कार्यविधि ऐन २०५५ र नियमावली २०६४ ले लेखा राख्ने र प्रतिवेदन गर्ने कार्यविधिहरु व्यवस्थित गरेको छ साथै लेखा राख्ने र प्रतिवेदन तयार गर्न जिम्मेवार निकायहरु तोकेको छ। ती निकायको निम्न वमोजिम स्वीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या २०७४मा (GFSM 2014का आधारमा) वर्गीकरण गरी देखाइएको छ।
(यी ऐन र नियम संसोधन भएमा सोहि बमोजिम यसमा उल्लेख गर्नुपर्नेछ। प्रदेश तथा स्थानीय निकायको वित्तीय विवरण तयार गर्दा सम्बन्धित ऐन र नियम उल्लेख गर्नपर्नेछ।

क. बजेटरी केन्द्रीय निकाय

नेपाल सरकारको बजेटमा पूर्ण रूपमा सहभागी हुने र प्रत्यक्ष नियन्त्रण भएका निकायलाई बजेट निकायको लिनुपर्दछ। बजेटरी केन्द्रीय निकाय सँग कार्यकारी,संवैधानिक, तथा कानुनी अधिकार रहेको हुन्छ। यसमा केन्द्रीय सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानीय सरकार तथा सो अन्तर्गतका बजेटमा पूर्ण निर्भर रहने मन्त्रालय, विभाग तथा कार्यालयहरू पर्दछन्।

ख. गैरबजेट निकाय

गैरबजेट निकायहरू सरकारको बजेटमा पूर्ण रूपमा समावेश हुँदैनन्। गैरबजेट निकायहरू केन्द्रीय सरकार वा प्रदेश सरकार वा स्थानीय सरकारको अख्तियारी अन्तर्गत सञ्चालन भएका हुन्छन्। यी निकाय स्वतन्त्र गठन आदेश वा संस्थापना सम्बन्धी स्वतन्त्र ऐन अन्तर्गत स्थापना भएका हुन्छन्। गैरबजेट निकायको आफ्नै आर्जित आम्दानी हुन्छ। यसको आम्दानीमा सरकारको बजेटबाट रकमान्तर हुने रकम, अन्य स्वयं आर्जित आम्दानी हुन्छ। गैरबजेट निकायहरू नाफा मुलक तथा कर लाग्ने कारोबारमा संलग्न हुँदैनन्।

घ. प्रदेश सरकार

प्रदेश तहको काम कर्तव्यहरू सम्पन्न गर्न संविधानतः स्थापित निकाय प्रदेश सरकार हो।

ङ. स्थानीय सरकार

स्थानीय तहको काम कर्तव्यहरू सम्पन्न गर्न संविधानतः स्थापित निकाय स्थानीय सरकार हो। सरकारको आर्थिक, व्यवस्थापिका, कार्यपालिकाको रूपमा रहने सबैभन्दा जनतासँग सरोकार राख्ने सरकार हो।

च. सरकारी संस्थान (सार्वजनिक संस्थान)

सरकारको उद्देश्य पूरा गर्ने नाफा मूलक संस्थाको रूपमा काम गर्ने सरकारी व्यवसायिक संस्थानहरू यस अन्तर्गत पर्दछन्। सरकारी संस्थानहरूमा सरकारी वजेट आवश्यकता अनुसार मात्र प्रदान गरिन्छ। यी सरकारी व्यवसायिक संस्थानहरू कम्पनी वा संस्थान ऐन अन्तर्गत स्थापित निकायहरू हुन। सरकारी संस्थानहरू नाफा मुलक तथा कर लाग्ने कारोबारमा संलग्न हुन्छन्।

२. अन्तिम नियन्त्रक निकाय: .... मन्त्रालय

प्रस्तुत आर्थिक विवरण एकीकृत वित्तीय विवरण हुन्, जहाँ मन्त्रालय, संवैधानिक निकायहरू र अन्य केन्द्रिय निकायहरू र सो अन्तर्गतका निकाय, विभाग तथा कार्यालयहरु एकिकृत हुन्छन | ...... मन्त्रालय पूर्ण सरकारी बजेट निकाय हो | नेपाल सरकार (कार्यविभाजन) नियमावली २०७४ अनुसार यस मन्त्रालयबाट निम्न अनुसारका कार्य सम्पादन गर्दछ |

*संबन्धित निकायको कामहरू क्रमशः उल्लेख गर्नुपर्छ ।

एकीकृत आर्थिक विवरणले यी कुराको एकमुष्ट विवरण दिने गर्दछ । विनियोजन बजेटको खर्च, स्व—आर्जित रकम र तेश्रो पक्ष भुक्तानी निकायको नियन्त्रण नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामान NPSAS अनुरुपको आर्थिक तथा कार्यात्मक नियन्त्रण अनुसार पुनरावलोकन गरिएको छ । नियन्त्रित निकाय निम्न बमोजिम छन् ।

बजेट निकायहरु

(निकायहरूको नाम क्रमशः लेख्ने)

गैर बजेट निकायहरु

(निकायहरूको नाम क्रमशः लेख्ने)

सरकारी संस्थानहरु

(निकायहरूको नाम क्रमशः लेख्ने)

३ वित्तीय विवरण ले गरेको NPSAS को अनुपालन

यी वित्तीय विवरण नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामान NPSAS - cash basis का आधारमा बनाइएका हुन् । लेखामान बोर्डले विकास गरेको, मिति २०६६।०५।३० मा मन्त्रिपरिषदले लागु गर्ने निर्णय गरेको मानकको आधारमा तयार भएको प्रतिवेदनको लेखा ढाँचा यी विवरणहरू तयार गररिएको हो । यस ढाँचालाई महालेखा परिक्षकले मिति .... मा स्वीकृत गरेको हो । (नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामानको भाग २ - ऐच्छिक विषयहरू सम्पती, दायित्व र प्रतिवद्धताको लेखाङ्कन सम्बन्धी विवरणहरु अंशिक पालना गरिएको छ । नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामान (NPSAS) , अन्तराष्ट्रिय सार्वजनिक क्षेत्र लेखामान IPSAS -cash basis (2003 updated in 2006 & 2007) का आधारमा तयार गरिएको हो)

४ लेखाङ्कन तथा एकीकरणका आधार

यो विवरण नगदमा आधारीत लेखा प्रणाली अवलम्वन गरि तयार गरिएको छ, जस्मा नगद प्राप्ति र भुक्तानीको बखतमा मात्र कारोबारको पहिचान गरिएको छ । लेखा टिप्पणीमा सम्पती तथा दायित्व ऐतिहासिक मूल्यमा देखाइएको छ । यहाँ नगद प्राप्ति तथा भुक्तानीको विवरण, बजेट र वास्तविक रकमको तुलना र लेखा टिप्पणी अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको नगद आधार अनुसारको वित्तीय प्रतिवेदन(IPSAS - cash basis)मा आधारित नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामान NPSAS - cash basisका आधारमा तयार गरिएका छन् । लेखामानले व्यवस्था गरे बमोजिम अन्तर निकाय कारोबारहरू हटाई विवरण तयार गरिएको छ ।

एकीकृत वित्तीय विवरण बनाउँदा केन्द्रीय लेखा र कार्यसंचालनस्तरको लेखा राख्ने निकायको लेखा एकीकृत गरिएको छ । लेखाका आधारमा समानता कायम गर्नका लागि प्रोदभावी आधारमा लेखा राख्ने गैर बजेट निकाय र सरकारी संस्थानको विवरणलाई प्रत्यक्ष नगद प्रवाहमा रुपान्तरण विधिको आधारमा रुपान्तरण गरी एकीकृत गरिएको छ । ती निकायहरुको नगद प्रवाह मात्र एकीकृत वित्तीय विवरणमा संलग्न छन् ।

५. प्रतिवेदन तथा बजेट अबधि

एकीकृत वित्तीय विवरण आर्थिक वर्ष .... को ....मिति देखि........सम्मको बजेट तथा सो को प्रतिवेदन हो । ....मा समाप्त आर्थिक वर्षको आर्थिक कारोवार तथा घटनाहरूका आधारमा यो विवरण तयार गरिएको छ ।

६. प्रतिवेदनको मुद्रा

यस प्रतिवेदनमा प्रयोग गरिएको मुद्रा नेपाली रुपैयाँमा राखिएको छ ।

नेपाल सरकार
अर्थ मन्त्रालय
महालेखा नियन्त्रक कार्यालय
अनामनगर, काठमाडौं

७. प्रमुख लेखा नीतिहरु

७.१ राजस्वको पहिचान तथा लेखा

नगदै तथा बैंक मार्फत भुक्तानी प्राप्त गरेपछि मात्र राजश्व आम्दानी बाँधिएको छ। राजस्वलाई कुल रकम(Gross basis)मा राखिएको छ। "Pass Through" रकमलाई नगद प्राप्ति तथा भुक्तानीमा दुवै महलमा देखाइएको छ। अर्को निकाय वा सरकारको तहमा हस्तान्तरण हुने गरी जम्मा गरिएको प्राप्त नगद रकमलाई प्राप्त हुँदा प्राप्तिमा र हस्तान्तरण हुँदा भुक्तानिका रूपमा देखाईएको छ र दोहोरो कारोबारलाई हटाईएको (Eliminate) छ।

७.२ खर्चको पहिचान तथा लेखा

नगद भुक्तानी भएपछिमात्र कारोवार र अन्य क्रियाकलाप पहिचान गरिएको छ । थप खर्च लेखाङ्कन हुने नीतिहरु तल उल्लेख गरिएका छन्।

क) बैंक चेकबाट गरिएको भुक्तानी

बैंक चेक काट्ने बित्तिकै खर्चको रुपमा चढाइएको छ।

ख) एकल खाता कोष प्रणालीबाट गरिएको भुक्तानी

एकल खाता कोष प्रणालीबाट भुक्तानी हुनेगरी भुक्तानी आदेश पठाउनासाथ खर्च लेखाङ्कन गरिएको छ।

ग) नेपाल राष्ट्र बैंक मार्फत सोझै भुक्तानी

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट द्विपक्षीय तथा बहुपक्षीय ऋण र अन्य भुक्तानीको हकमा बैंकबाट भुक्तानी गरेको आदेश सम्बन्धित कार्यालयमा प्राप्त हुनासाथ खर्च लेखाङ्कन गरीएको छ।

घ) सानो नगदी कोष

सानो नगदी कोषमा खर्चको बिल भर्पाई प्राप्त भई सोधभर्ना दिएका बखत खर्च लेखिएको छ।

७.३ बैदेशिक मुद्रा

आर्थिक बर्षका बीचमा भएका बैदेशिक मुद्रा कारोबारलाई कारोबार भएकै दिनको बिदेशी विनिमय दर प्रयोग गरी नेपाली रुपैयाँमा परिवर्तन गरिएको छ। आर्थिक बर्षको अन्तमा रहेको विदेशी मुद्राको मौज्दातलाई अन्तिम दर(Closing Rate) प्रयोग गरि प्रतिवेदन गरिएको छ।

७.४ कर्मचारी सुबिधा

नेपाल सरकारले कर्मचारीको सुविधाको लागि निम्नानुसारको व्यवस्था गरेको छ।

क) कर्मचारी सञ्चय कोष

कर्मचारी सञ्चय कोष ऐन २०१९ तथा नियम अनुसार भएर सबै कर्मचारीले सञ्चय कोष अनिवार्य रुपमा मासिक तलबबाट रकम कट्टा गर्नुपर्दछ र यसरी कट्टा गरिएको रकममा नेपाल सरकारबाट थप गरिएको रकमलाई खर्च जनाईएको छ।

ख) निवृत्तिभरण

निवृतिभरणको रकम कर्मचारीले सेवाबाट अवकाश प्राप्त गर्दा र त्यसपछिका वर्षमा मासिक रूपमा भुक्तानी दिइन्छ। भविष्यमा गरिने निवृत्तिभरणलाई दायित्व देखाइएको छैन र यस वर्षको निवृत्तिभरण भुक्तानीलाई खर्च लेखिएको छ। योगदानमा आधरित निवृतिभरण प्रणाली लागु भएपछि सरकारको योगदान बापतको रकम भुक्तानी हुँदाको बखत खर्च जनाइन्छ।

ग) विदा वापतको भुक्तानी

कर्मचारीले सञ्चित गरेको विदा वापतको रकम भुक्तानीलाई जनाउँछ, यस्तो रकम भुक्तानी भएको बखत खर्च जनाईएको छ। दायित्व एकिन गरि रखिएको छैन।

७.५ लगानी

सरकारका सबै किसिमका लगानीका लेखाङ्कन लागत मूल्यमा गरिएको छ। सुरु मै लेखाङ्कन गरिएका लगानीलाई ऐतिहासिक मूल्य मै देखाइएको छ। लगानीबाट प्राप्त हुने लाभांश तथा व्याज लाई प्राप्त भएको दिन आम्दानी बाँधी सञ्चित कोषमा दाखिला गर्ने व्यवस्था गरिएको छ। सूचिकृत भएका लगानीहरूको मूल्य समायोजन गरिएको छैन।

७.६ नगद तथा नगदजन्य

नगद तथा नगदजन्य भन्नाले राष्ट्र बैंक र सरकारी कारोबार गर्ने अन्य बैंकमा रहेको मौज्दात र कार्यालयमा रहेको नगद मौज्दातलाई जनाउँछ। नगद भन्नाले साथमा रहेको नगद, माग गर्न साथ प्राप्त हुने निक्षेप र नगदजन्य रकम पर्दछन्। नगदजन्य भन्नाले मूल्य परिवर्तनको जोखिम नगन्य भएको र तोकिएको मूल्यमा तत्काल नगदमा रूपान्तरण गर्न मिल्ने अल्प अवधिको उच्च तरल लगानीलाई जनाउँनेछ। यस अवधारणा अनुसार नगदलाई पहिचान गरिएको छ।

७.७ दायित्व

अहिले भएको कामले वा पहिल्यै गरेको कामले गर्दा भविष्यमा तिर्नुपर्ने कुनै रकमलाई दायित्वको रुपमा देखाइएको छ। सबै दायित्वहरु ऐतिहासिक मूल्यमा लेखाङ्कन गरिएका छन्। आर्थिक बर्षको अन्तमा कारोबारबाट तथा ऋणबाट सिर्जना भएका दायित्वलाई पहिचान गरि अभिलेख र प्रतिवेदन गरिएको छ।

७.८ सरकारी कर्जा

सरकारी कर्जा भन्नाले आन्तरिक र वैदेशिक कर्जालाई जनाउँछ। आन्तरिक कर्जा ट्रेजरी विलहरु मार्फत बैंक , अन्य संस्था तथा व्यक्तिहरुबाट उठाइन्छ र वैदेशिक कर्जा बाह्य सरकार वा संस्थाको मौद्रिक प्राप्ति वा अन्य सेवा प्राप्त गरे बापत गरिनुपर्ने भुक्तानी दायित्वलाई जनाउँछ। सरकारले कर्जा प्रप्त गर्दा आम्दानी र कर्जाको रकम भुक्तानी गर्दा खर्चमा लेखांकन गरिएको छ साथै कर्जा बापत गरिएको ब्याज लगायतका भुक्तानीहरु खर्चमा लेखांकन गरिएको छ।

७.९ सम्पति

सम्पत्ति भन्नाले भविष्यमा आर्थिक फाइदा हुनसक्ने र सरकारको नियन्त्रणमा रहेका आर्थिक स्रोतलाई जनाउँछ। सम्पतिलाई ऐतिहासिक मूल्यमा देखाइएको छ। ह्रास कट्टी गरिएको छैन। सम्पति खरिद गर्दाको लागत मूल्यलाई खर्चमा लेखांकन गरिएको छ र यस्ता सम्पतिको बिबरण अलग्गै तयार गरी थप खुलासाको रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ। सम्पत्तिको मूल बर्गीकरण एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण तथा व्याख्या २०७४को आधारमा गरिएको छ। सो को विस्तृत बर्गको निर्धारणको आधार GFSM 2014लाई लिईएको छ।

७.१० ऋण तथा पेश्की

यसले चालू र पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका ती रकमलाई जनाउँछ जून कर्मचारी, व्यक्ति, आपूर्तिकता, स्वायत्त निकाय, वित्तीय तथा गैर वित्तीय लगायतका संस्थाबाट फछ्र्यौट वा प्राप्त हुन बाँकी रहन्छ।

७.११ तेश्रो पक्षको भुक्तानी

निकायले फाइदा पाउने गरी वा निकायको दायित्व फरफारक हुने गरी निकायको तर्फबाट तेस्रो पक्षले गरेको भुक्तानीलाई तेस्रो पक्षबाट भएको भुक्तानीका रूपमा लिनुपर्दछ। सो बापत निकायले बस्तु वा सेवा प्राप्त गर्दछ। तेश्रो पक्षको भुक्तानीलाई वित्तीय विवरणको मुखपृष्ठमा छुट्टै महलमा राखिएको छ।

७.१२ अन्तर सरकारी (निकाय) कारोबार

कुनै एक नियन्त्रित निकाय अन्तरगर्तका कार्यालय वा संथाहरु बिच भएका आपसी कारोबारहरुलाई एकिकृत वित्तीय विवरणमा समाबेश गर्दा दोहोरिने भएकाले यस्ता कारोबार लाई सम्बधित प्राप्ति वा भुक्तानी बाट मिलान गरी वित्तीय विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

७.१३ अन्तर सरकारी हस्तान्तरण

नेपालको संबिधान अनुरुप विभिन्न सरकारहरुले (केन्द्र, प्रदेश तथा स्थानीय) उठाउने राजश्व तथा अन्य प्राप्ति मध्ये केही राजश्व तथा प्राप्तिहरु विभिन्न सरकारहरु बीच बाँडफाँड गर्नु पर्ने व्यबस्था अनुसार सम्बन्धित सरकारले बाँडफाँड पछि प्राप्त गरेको राजश्व तथा प्राप्तिलाई मात्र प्राप्ति जनाइएको छ।

७.१४ सङ्क्रमणकालीन व्यवस्था

नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामानले तोकेको संक्रमणकालीन प्रावधान लागु हुने हक सम्म सो विवरण लेखा टिप्पणीमा खुलासा गरिएको छ।

म.ले.प. फारम नं: २१० (क)

नेपाल सरकार

संघ/प्रदेश

मन्त्रालय / बिभाग / कार्यालय

प्रमुख लेखा नीति तथा लेखा टिप्पणीहरू

आर्थिक बर्ष ....

नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालय महालेखा नियन्त्रक कार्यालय अनामनगर, काठमाडौं

क. प्रमुख लेखा नीति

नेपाल सरकारले अवलम्वन गरेको लेखा नीति यसै साथ समावेश गरिएको छ।

ख. प्रतिवेदक निकायको परिचय

प्रतिवेदन गर्न निकाय, गठन आदेश, तालुक कार्यालय, निकायको उद्देश्य, कार्यक्षेत्रका विषयमा संक्षिप्त जानकारी लेख्ने।

ग. सरकारी बजेट, आम्दानी र खर्च कारोवारको विश्लेषण

बजेटको तुलनात्मक विश्लेषण नतिजाका आधार प्रतिवेदनहरूको नाम	
बजेट तथा कार्यक्रम पेश भएको मिति	
बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृत भएको मिति	
प्रथम अख्तियारी प्रदान मिति	
शुरू बजेट र अन्तिम बजेट रकमको फरक	
अन्तिम बजेट र खर्च रकमको फरक	
..... प्रतिशतभन्दा बढी फरक परेको शीर्षकहरूको नाम र फरक पर्नुको कारण (२०% भन्दा बढी)	
फरकको सम्वन्धमा व्यवस्थापनको प्रतिक्रिया	

(आवस्यकता अनुसार अतिरिक्त विश्लेषणात्मक विवरणहरू समावेश गर्न सकिने।)

घ. प्रमुख लेखा टिप्पणीहरू

लेखा टिप्पणी नं १ देखि १७ सम्मको टिप्पणी विवरणहरू अनिबार्य रूपमा प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ।

कुनै टिप्पणीमा अतिरिक्तविवरण तथा खुलासा समावेश गर्नुपर्ने भएमा आवस्यकता अनुरूप बिस्तृतीकरण गर्न सकिनेछ।

टिप्पणी १ राजस्वको विवरण

राजश्वको लेखा नगद आधारमा राखिएको छ।

टिप्पणी १.१ कर तथा गैर कर राजश्वः

रकम रू हजारमा

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
११००० कर		
१४००० गैरकर		
जम्मा		

(संचित कोषमा दाखिला रकम राजस्वको आर्थिक विवरणमा प्रस्तुत गरिए बमोजिम यँहा उल्लेख गर्नुपर्दछ।)

टिप्पणी १.२ अनुदान तथा सहायता

रकम रू हजारमा

	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
१३१०० द्विपक्षीय बैदेशिक अनुदान		
१३२०० बहुपक्षीय बैदेशिक अनुदान		
१३३०० अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण अनुदान		
जम्मा		

टिप्पणी १.३ बेरूजु रकम प्राप्ति

१५००० यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

टिप्पणी २ लगानी तथा वित्तीय प्राप्ति

टिप्पणी २.१ शेयर विक्री तथा विनिमेश

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

शेयर विक्री तथा विनिमेश सम्वन्धी आधार र निर्णयको व्यहोरा निम्नानुसार छ। (यस शीर्षकमा रकम भएको खण्डमा मात्र खुलाउनु पर्नेछ।)

टिप्पणी २.२ आन्तरिक तथा वैदेशीक ऋण लगानी फिर्ता प्राप्ति

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

आन्तरिक तथा वैदेशीक ऋण लगानी फिर्ताको व्यहोरा निम्नानुसार छ। (यस शीर्षकमा रकम भएको खण्डमा मात्र खुलाउनु पर्नेछ।)

टिप्पणी २.३ बाँडफाँड हुन बाँकी राजस्व प्राप्ति (Net)

रकम रू हजारमा

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
३३११०-२० बाँडफाँड/भएको हुने मूल्य अभिवृध्दि कर		
३३१३०-४० बाँडफाँड/भएको हुने अन्त शुल्क		
३३१५०-६० बाँडफाँड/भएको हुने रोयल्टी, शुल्क, रजिष्ट्रेशन, तथा अन्य प्रशासनिक शुलक		
जम्मा		

टिप्पणी २.४ आन्तरिक ऋण

रकम रू हजारमा

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
३३१९० खूद आन्तरिक ऋण		
मूख्य मूख्य ऋणको नाम र प्रकार (जस्तै ऋणपत्र,ट्रेजरी विल)		
......		
अन्य एकमुष्ट		
जम्मा		

टिप्पणी २.५ बैदेशिक ऋण

रकम रू हजारमा

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
३३२४० खूद बैदेशीक ऋण		
मूख्य मूख्य ऋणको नाम र प्रकार		
......		
अन्य एकमुष्ट		
जम्मा		

टिप्पणी ३ संचित कोषबाट बिनियोजन निकासा*

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

(खर्च गर्न प्रदान गरिएको अख्तियारी बमोजिम निकासालाई यसमा समाबेश गरिएको छ)

(नेपाल सरकारको एकिकृत वित्तीय विवरणमा यो खुलासा आवस्यक पर्नेछैन)

टिप्पणी ४ चालु तथा पुँजीगत खर्च

रकम रू हजारमा

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
चालु खर्च		
पुँजीगत खर्च		
जम्मा		

खर्च सम्बन्धी मूख्य कारोबारको खुलासा तथा विवरणहरूको जानकारी यँहा लेख्ने।

टिप्पणी ५ बित्तिय ब्यवस्था

टिप्पणी ५.१ मुद्रा तथा अन्य सुरक्षण

३२०१० यसको बिस्तृत विवरण नेपाल राष्ट्र बैंकले नेपाल सरकारलाई गरिएको प्रतिवेदनबाट लिईएको छ। प्रतिवेदन यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

(नेपाल सरकारको एकिकृत वित्तीय विवरणमा मात्र यो खुलासा आवस्यक पर्नेछ अन्य निकायले यो खुलासा तयार गर्नुपर्दैन)

अर्थ मन्त्रालय
महालेखा नियन्त्रक कार्यालय
अनामनगर, काठमाडौं

टिप्पणी ५.२ ऋण तथा शेयर लगानी

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

निकायको नाम	लगानी	ऋण	लगानीको %	मताधिकार %
आन्तरिक				
बाह्य				

टिप्पणी ६ अन्य कोषहरूको मौज्दात

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।
(यसमा संचितकोष बाहेकका सम्वन्धित निकायहरूमा रहेका विभिन्न कोषहरूको छुट्टा छुट्टै विश्लेषण प्रस्तुत गर्नुपर्दछ।)

टिप्पणी ७ नगद तथा बैंक मौज्दात

टिप्पणी नं ६मा उल्लेख भएको मौज्दात मध्ये सम्वन्धित निकायको नियन्त्रणमा रहेको (विनियोजन ऐनमा समावेश हुने रकम) र निकायले अल्पकालीन रूपमा उपयोग गर्न सक्ने मौज्दात रकम (विनियोजन ऐनमा समावेश नहुने रकम)को विवरण देहाय बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ।

रूकम रू हजारमा

बिवरण	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
विनियोजन ऐनमा समावेश हुने रकम		
नगद		
राजश्व		
विनियोजन ऐनमा समावेश नहुने रकम		
धरौटी		
आकस्मिक कोष		
बिशेष कोष		
Designated/Special /imprest Account		
अन्य कोषहरू		
कूल जम्मा		

टिप्पणी ८. बैदेशिक सहायता (तेस्रो पक्ष प्राप्ति तथा भुक्तानी)

सरकारी कार्यालय लाभान्वित हुने गरी तेश्रो पक्षले प्रदान गर्ने सहायता तथा दायित्व सकार गरिदिने काम नै तेश्रो पक्षबाट भएको प्राप्ति र भुक्तानी हो। सरकारी खातामा नगई सिधै निकायमा प्राप्त हुने सहयोग रकमहरू यसमा समावेश गरिएको छ।
म.ले.प. फा..........अनुसार तेस्रो पक्ष भुक्तानी खाता अनुरूप रहने गर्दछ। यसको बिस्तृत बिवरण सोही फारममा उल्लेख गरिएको छ।

रकम रू हजारमा

	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
द्विपक्षीय		
बहुपक्षीय		
अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था		
गैरसरकारी संस्था		
जम्मा		

टिप्पणी ८.१ भुक्तान नगरिएको बैदेशीक सहायता

दाता तथा विकास साझेदार निकायले प्रतिबद्धता गरि सकेको सहायता रकम भुक्तान नगरीएको तथा संचित कोषमा लेखाङ्कन नगरिएको भएमा यस शीर्षकमा खुलासा गरिन्छ ।

नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालय महालेखा नियन्त्रक कार्यालय अनामनगर, काठमाडौं

रकम रू हजारमा

	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
द्विपक्षीय		
बहुपक्षीय		
अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था		
गैरसरकारी संस्था		
जम्मा		

टिप्पणी ८.२ बस्तुगत तथा प्रविधिक सहायता

दाता तथा विकास साझेदार निकायले प्रतिबद्धता गरि सकेको साथै नगद बाहेक बस्तुगत तथा प्रविधिक सहायता रकम यस शीर्षकमा खुलासा गरिन्छ । यसको मूल्याङकन विधि समेत खुलाउन सकिन्छ ।

रकम रू हजारमा

	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
द्विपक्षीय		
बहुपक्षीय		
अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था		
गैरसरकारी संस्था		
जम्मा		

टिप्पणी ८.३ सम्झौताका शर्ता पालना भए/नभएको (Non compliance of Terms and conditions)

पालना गर्नुपर्ने शर्त तथा सो शर्तहरू पालना भए नभएको जानकारी यहाँ प्रस्तुत गरिन्छ ।

टिप्पणी ९ ऋण दायित्व

आ.व. ....सम्ममा प्राप्त भएको बैदेशिक ऋणलाई आर्थिक बर्षको अन्तिम मितिको बिनिमय दरको आधारमा रूपान्तरित गरी तयार गरिएको छ । आ.ब..........अन्तको बिनिमय दर ....रहेको छ । यस फारमको विवरण फारम नं .... बाट तयार गरिनेछ ।

रूकम रू हजारमा

	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
बैदेशिक ऋण		
आन्तरिक ऋण		
अन्तर सरकारी ऋण		
जम्मा		

टिप्पणी ९.१ ऋणको भुक्तानी तालिका समायोजन (Debt Rescheduling)

ऋण कारोबारको भुक्तानी तालिकामा भएको परिवर्तन तथा सो विषयमा भएका समायोजन सम्बन्धि जानकारी यहाँ प्रस्तुत गरिन्छ ।

टिप्पणी ९.२ ऋण उपयोगको अवस्था (Undrawn borrowing facility)

ऋण कारोबारको भुक्तानी तालिकामा भएको परिवर्तन तथा सो विषयमा भएका समायोजन सम्बन्धि जानकारी यहाँ प्रस्तुत गरिन्छ ।

रूकम रू हजारमा

	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
ऋणको प्रकार/समुह- सम्झौता नं		
ऋणको प्रकार/समुह- सम्झौता नं		
जम्मा		

टिप्पणी ९.३ ऋण तथा सम्झौताका शर्ता पालना भए/नभएको (Non compliance of Terms and conditions)

पालना गर्नुपर्ने शर्त तथा सो शर्तहरू पालना भए नभएको जानकारी यहाँ प्रस्तुत गरिन्छ ।

टिप्पणी १० स्थिर सम्पत्ति

सबै प्रकारका सम्पत्तिलाई ऐतिहासिक मूल्यमा पँहिचान तथा लेखाङ्कन गरिएको छ। स्थिर सम्पत्तिहरूलाई कार्यालयले निर्धारण गरे बमोजिम आर्थिक उपयोगी आयुका आधारमा ह्रास कट्टी गरिएको छ। स्थिर सम्पत्तिमा ह्रास कट्टी गरी बाँकी रकममा देखाइएको छ। ह्रास कट्टी सम्बन्धी सम्बन्धित सरकारको निर्णय बमोजिम रहने छ।

रूकम रू हजारमा

सम्पत्ति प्रकार तथा विवरण	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
स्थिर सम्पत्ति		
भवन तथा संरचना		
मेसिनरी तथा उपकरण		
अन्य स्थीर सम्पत्तिहरू		
अनउत्पादित सम्पत्ति (Non produced Assets)		
जमिन		
खनिज तथा उर्जा स्रोत		
अन्य प्राकृतिक रूपमा रहेको सम्पत्ति		
अपृष्य (Intangible) सम्पत्ति		
जम्मा		

टिप्पणी ११ अग्रिम भुक्तानी

यसमा खर्चको लागी कार्यालयले प्रदान गरेको अग्रिम भुक्तानी सम्बन्धी बिवरण पर्दछ। एकिकृत बित्तिय प्रतिवेदन मितिसम्म कार्यालयमा रहेका अग्रिम भुक्तानीको बिवरण निम्न बमोजिम रहेको छ । यस फारमको विवरण साविकको म.ले.पा फारम नं १४ (कायम भएको फारम नं....) बाट तयार गरिनेछ।

रूकम रू हजारमा

अग्रिम भुक्तानीको प्रकार	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
कार्यलयगत अग्रिम भुक्तानी		
कर्मचारी अन्तर्गत अग्रिम भुक्तानी		
ब्यक्तिगत अग्रिम भुक्तानी		
......		
......		
जम्मा		

टिप्पणी १२ भुक्तानी दायित्व

यसमा कार्यालयको भुक्तानीहुन बाँकी दायित्व प्रस्तुत गरिएको छ।
रहेको छ । यस फारमको विवरण साविकको फारम नं १८ (कायम भएको फारम नं....) बाट तयार गरिएको छ।

रूकम रू हजारमा

अग्रिम भुक्तानीको प्रकार	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
कार्यलयगत अग्रिम भुक्तानी		
कर्मचारी अन्तर्गत अग्रिम भुक्तानी		
ब्यक्तिगत अग्रिम भुक्तानी		
......		
......		
जम्मा		

टिप्पणी १३ बेरूजुको अवस्था

महालेखा परीक्षकको कार्यालयबाट सम्परीक्षण भएको बेरुजू लाई संपरिक्षणको विवरणमा र असुल उपर भएको बेरुजूलाई सञ्चितकोषमा आम्दानी जनाइएको छ । कार्यालयको बेरूजु निम्न बमोजिम रहेको छ ।

रूकम रू हजारमा

विवरण	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
म्याद नाघेको पेश्की बेरुजू		
नियमित गर्नुपर्ने बेरुजु		
असुल गर्नुपर्ने बेरुजु		
जम्मा		

टिप्पणी १४ खर्च प्रतिबद्धता

यस शीर्षकमा खर्च प्रतिबद्धता गरिएको रकम ....तथा अवधि........ उल्लेख गरिएको छ । अगामी बर्षहरूमा प्रतिबद्धता गरिएको रकमहरू एकमुष्ट खुलाउनुपर्दछ । यस विवरणको रकम हाल कायम गरिएको म.ले.प.फारम नं..... बाट प्राप्त गन सकिनेछ ।

रूकम रू हजारमा

	चालु आ.ब. को	गत आ.ब.को
प्रतिबद्धता रकम		
खर्च रकम		
खुद प्रतिबद्धता बाँकी		

टिप्पणी १५ सम्भावित दायित्व (Contingent Liabilities)

३४२०० आगामि प्रतिवेदन बर्षहरूमा सिर्जना हुन सक्ने सम्भावित दायित्वका विषयहरूको जानकारी लेख्ने ।

टिप्पणी १६ त्रुटीको सुधार (Correction of Errors)

बिगत आ.ब.का त्रुटीलाई पहिचान गरी निम्न बमोजिम सुधार गरिएको छ ।

रूकम रू हजारमा

विवरण	गत आ.ब.को	गत बिगत आ.ब.को
जम्मा		

टिप्पणी १७ अघिल्लो बर्षको आम्दानी तथा खर्च शीर्षकमा परिवर्तन भएको हकमा अकंहरुलाई पुनः समुहीकरण र पुनः परिमार्जन गरिएको छ ।

पुनश्चः माथी उल्लेख गरिएका टिप्पणीहरू न्यूनतम रूपमा खुलाउनुपर्ने विवरणसंग सम्बन्धित टिप्पणीहरू हुन् । कार्यालयमा भएका कारोवारलाई आधार मानी आवश्यकता अनुसार थप टिप्पणीहरू समाबेश गर्न सकिनेछ । यो टिप्पणीलाई समयबद्धरूपमा परिमार्जन गर्न सकिनेछ ।

नेपाल सरकार

संघ/प्रदेश

मन्त्रालय / बिभाग / कार्यालय

सहायक लेखा टिप्पणीहरू

आर्थिक बर्ष ....

म.ले.प. फारम नं: २१० (क)

नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालय लेखा नियन्त्रक कार्यालय अनामनगर, काठमाडौं

नोटः सहायक लेखा टिप्पणी लेखा टिपपणी तयार गर्ने एक आधारका रूपमा रहनेछ, यस खण्डलाई भिन्दै विवरणका रूपमा तयार गरी राख्न सकिनेछ। वित्तीय विवरणलाई छरितो बनाउनलाई प्रिन्ट गरी मूल प्रतिवेदन सँग संलग्न गर्न आबश्यक रहदैन।

टिप्पणी १ राजस्वको विवरण

राजश्वको लेखा नगद आधारमा राखिएको छ।

टिप्पणी १.१ कर तथा गैर कर राजश्वः

रकम रू हजारमा

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
११००० कर			
१४००० गैरकर			
जम्मा			

टिप्पणी १.२ अनुदान तथा सहायता

रकम रू हजारमा

	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
१३१०० द्विपक्षीय बैदेशिक अनुदान			
१३२०० बहुपक्षीय बैदेशिक अनुदान			
१३३०० अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण अनुदान			
जम्मा			

टिप्पणी १.३ बेरूजु रकम प्राप्ति

रकम रू हजारमा

	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
१५००० यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।			

टिप्पणी २ लगानी तथा वित्तीय प्राप्ति

टिप्पणी २.१ बाँडफाँड हुन बाँकी राजस्व प्राप्ति (Net)

रकम रू हजारमा

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
३३११०-२० बाँडफाँड/भएको हुने मूल्य अभिवृध्दि कर			
३३१३०-४० बाँडफाँड/भएको हुने अन्त शुल्क			
३३१५०-६० बाँडफाँड/भएको हुने रोयल्टी, शुल्क, रजिष्ट्रेशन, तथा अन्य प्रशासनिक शुलक			
जम्मा			

टिप्पणी २.४ आन्तरिक ऋण

रकम रू हजारमा

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
३३१९० खूद आन्तरिक ऋण			
मूख्य मूख्य ऋणको नाम र प्रकार (जस्तै ऋणपत्र,ट्रेजरी विल)			
......			
अन्य एकमुष्ट			
जम्मा			

टिप्पणी २.५ बैदेशिक ऋण

रकम रु हजारमा

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
३३२४० खूद बैदेशीक ऋण			
मूख्य मूख्य ऋणको नाम र प्रकार			
......			
अन्य एकमुष्ट			
जम्मा			

टिप्पणी ३ संचित कोषबाट बिनियोजन निकासा*

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

(नेपाल सरकारको एकिकृत वित्तीय विवरणमा यो खुलासा आवस्यक पर्नेछैन)

टिप्पणी ४ चालु तथा पुँजीगत खर्च

रकम रु हजारमा

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
चालु खर्च			
पुँजीगत खर्च			
जम्मा			

खर्च सम्बन्धी मूख्य कारोबारको खुलासा तथा विवरणहरूको जानकारी यँहा लेख्ने।

टिप्पणी ५ बित्तिय ब्यवस्था

टिप्पणी ५.१ मुद्रा तथा अन्य सुरक्षण

३२०१० यसको बिस्तृत विवरण नेपाल राष्ट्र बैकले नेपाल सरकारलाई गरिएको प्रतिवेदनबाट लिईएको छ। प्रतिवेदन यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

(नेपाल सरकारको एकिकृत वित्तीय विवरणमा मात्र यो खुलासा आवस्यक पर्नेछ अन्य निकायले यो खुलासा तयार गर्नुपर्दैन)

टिप्पणी ५.२ ऋण तथा शेयर लगानी

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

निकायको नाम	लगानी	ऋण	लगानीको %	मताधिकार %
आन्तरिक				
बाह्य				

टिप्पणी ६ अन्य कोषहरूको मौज्दात

यसको बिस्तृत विवरण म.ले.प.फाराम नं ....मा प्रस्तुत गरि यसै साथ संलग्न गरिएको छ।

(यसमा संचितकोष बाहेकका सम्वन्धित निकायहरूमा रहेका विभिन्न कोषहरूको छुट्टा छुट्टै विश्लेषण प्रस्तुत गर्नुपर्दछ।)

टिप्पणी ७ नगद तथा बैंक मौज्दात

टिप्पणी नं ६मा उल्लेख भएको मौज्दात मध्ये सम्वन्धित निकायको नियन्त्रणमा रहेको (विनियोजन ऐनमा समावेश हुने रकम) र निकायले अल्पकालिन रूपमा उपयोग गर्न सक्ने मौज्दात रकम (विनियोजन ऐनमा समावेश नहुने रकम)को विवरण देहाय बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ।

रूकम रु हजारमा

बिवरण	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
विनियोजन ऐनमा समावेश हुने रकम			
नगद			
राजश्व			

नेपाल सरकार
अर्थ मन्त्रालय
महालेखा नियन्त्रक कार्यालय
अनामनगर, काठमाडौं

विनियोजन ऐनमा समावेश नहुने रकम			
धरौटी			
आकस्मिक कोष			
बिशेष कोष			
Designated/Special /imprest Account			
अन्य कोषहरू			
कूल जम्मा			

टिप्पणी ८. बैदेशिक सहायता (तेस्रो पक्ष प्राप्ति तथा भुक्तानी)

सरकारी कार्यालय लाभान्वित हुने गरी तेश्रो पक्षले प्रदान गर्ने सहायता तथा दायित्व सकार गरिदिने काम नै तेश्रो पक्षबाट भएको प्राप्ति र भुक्तानी हो। सरकारी खातामा नगई सिधै निकायमा प्राप्त हुने सहयोग रकमहरू समावेश गरिएको छ।

म.ले.प. फा..........अनुसार तेस्रो पक्ष भुक्तानी खाता अनुरूप रहने गर्दछ। यसको बिस्तृत बिवरण सोही फारममा उल्लेख गरिएको छ।

रकम रू हजारमा

	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
द्विपक्षीय			
बहुपक्षीय			
अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था			
गैरसरकारी संस्था			
जम्मा			

टिप्पणी ८.१ भुक्तान नगरिएको बैदेशीक सहायता

दाता तथा विकास साझेदार निकायले प्रतिबद्धता गरि सकेको सहायता रकम भुक्तान नगरीएको तथा संचित कोषमा लेखाङकन नगरिएको भएमा यस शीर्षकमा खुलासा गरिन्छ।

रकम रू हजारमा

	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
द्विपक्षीय			
बहुपक्षीय			
अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था			
गैरसरकारी संस्था			
जम्मा			

टिप्पणी ८.२ बस्तुगत तथा प्रविधिक सहायता

दाता तथा विकास साझेदार निकायले प्रतिबद्धता गरि सकेको साथै नगद बाहेक बस्तुगत तथा प्रविधिक सहायता रकम यस शीर्षकमा खुलासा गरिन्छ। यसको मूल्याङकन विधि समेत खुलाउन सकिन्छ।

रकम रू हजारमा

	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
द्विपक्षीय			
बहुपक्षीय			
अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था			
गैरसरकारी संस्था			
जम्मा			

टिप्पणी ९ ऋण दायित्व

आ.व. ....सम्ममा प्राप्त भएको बैदेशिक ऋणलाई आर्थिक बर्षको अन्तिम मितिको बिनिमय दरको आधारमा रूपान्तरित गरी तयार गरिएको छ।

आ.ब..........अन्तको बिनिमय दर ....रहेको छ। यस फारमको विवरण फारम नं .... बाट तयार गरिनेछ।

...ाल सरकार
अर्थ मन्त्रालय
...लेखा नियन्त्रक कार्यालय
अनामनगर, काठमाडौं

रूकम रू हज़ारमा

	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
बैदेशिक ऋण			
आन्तरिक ऋण			
अन्तर सरकारी ऋण			
जम्मा			

टिप्पणी १० स्थिर सम्पत्ति

सबै प्रकारका सम्पत्तिलाई ऐतिहासिक मूल्यमा पँहिचान तथा लेखांकन गरिएको छ। स्थिर सम्पत्तिहरूलाई कार्यालयले निर्धारण गरे बमोजिम आर्थिक उपयोगी आयुका आधारमा ह्रास कट्टी गरिएको छ। स्थिर सम्पत्तिमा ह्रास कट्टी गरी बाँकी रकममा देखाइएको छ। ह्रास कट्टी सम्बन्धी सम्बन्धित सरकारको निर्णय बमोजिम रहने छ।

रूकम रू हजारमा

सम्पत्ति प्रकार तथा विवरण	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
स्थिर सम्पत्ति			
भवन तथा संरचना			
मेसिनरी तथा उपकरण			
अन्य स्थीर सम्पत्तिहरू			
अनउत्पादित सम्पत्ति (Non produced Assets)			
जमिन			
खनिज तथा उर्जा स्रोत			
अन्य प्राकृतिक रूपमा रहेको सम्पत्ति			
अपृष्य (Intangible) सम्पत्ति			
जम्मा			

टिप्पणी ११ अग्रिम भुक्तानी

यसमा खर्चको लागी कार्यालयले प्रदान गरेको अग्रिम भुक्तानी सम्बन्धी बिवरण पर्दछ। एकिकृत बित्तिय प्रतिवेदन मितिसम्म कार्यालयमा रहेका अग्रिम भुक्तानीको बिवरण निम्न बमोजिम रहेको छ । यस फारमको विवरण साविकको म.ले.पा फारम नं १४ (कायम भएको फारम नं....) बाट तयार गरिनेछ।

रूकम रू हजारमा

अग्रिम भुक्तानीको प्रकार	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
कार्यलयगत अग्रिम भुक्तानी			
कर्मचारी अन्तर्गत अग्रिम भुक्तानी			
ब्यक्तिगत अग्रिम भुक्तानी			
......			
......			
जम्मा			

टिप्पणी १२ भुक्तानी दायित्व

यसमा कार्यालयको भुक्तानीहुन बाँकी दायित्व प्रस्तुत गरिएको छ।
रहेको छ । यस फारमको विवरण साविकको फारम नं १८ (कायम भएको फारम नं....) बाट तयार गरिएको छ।

नेपाल सरकार
अर्थ मन्त्रालय
महालेखा नियन्त्रक कार्यालय
अनामनगर, काठमाडौं

रुकम रु हजारमा

अग्रिम भुक्तानीको प्रकार	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
कार्यलयगत अग्रिम भुक्तानी			
कर्मचारी अन्तर्गत अग्रिम भुक्तानी			
ब्यक्तिगत अग्रिम भुक्तानी			
......			
......			
जम्मा			

टिप्पणी १३ बेरूजुको अवस्था

महालेखा परीक्षकको कार्यालयबाट सम्परीक्षण भएको बेरुजू तथा असुल उपर भएको बेरुजूलाई सञ्चितकोषमा आम्दानी जनाइएको छ।

कार्यालयको बेरूजु निम्न बमोजिम रहेको छ।

रुकम रु हजारमा

विवरण	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
म्याद नाघेको पेश्की बेरुजू			
नियमित गर्नुपर्ने बेरुजु			
असुल गर्नुपर्ने बेरुजु			
जम्मा			

टिप्पणी १४ त्रुटीको सुधार (Correction of Errors)

बिगत आ.ब.का त्रुटीलाई पहिचान गरी निम्न बमोजिम सुधार गरिएको छ।

रुकम रु हजारमा

विवरण	निकाय नियन्त्रित नगद	एकल खाता कोष प्रणाली	सोझै भुक्तानी (बजेट)
जम्मा			

टिप्पणी १५ अघिल्लो बर्षको आम्दानी तथा खर्च शीर्षकमा परिवर्तन भएको हकमा अकंहरुलाई पुनः समुहीकरण र पुनः परिमार्जन गरिएको छ।

पुनश्चः माथी उल्लेख गरिएका टिप्पणीहरू न्यूनतम रूपमा खुलाउनुपर्ने विवरणसंग सम्बन्धित टिप्पणीहरू हुन्। कार्यालयमा भएका कारोवारलाई आधार मानी आवश्यकता अनुसार थप टिप्पणीहरू समाबेश गर्न सकिनेछ।